

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes ieteikumam par adekvātu minimālā ienākuma atbalstu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu”

(COM(2022) 490 final – final 2022/0299 (NLE))

(2023/C 184/12)

Ziņotāji: **Jason DEGUARA** un **Paul SOETE**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 25.11.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants.
Atbildīgā specializēta nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	8.3.2023.
Pieņemts plenārsesijā	22.3.2023.
Plenārsesija Nr.	577
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	143/00/08

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē ieteikuma saturu, it īpaši reālistisku un pietiekamu kritēriju ieviešanu attiecībā uz minimālo ienākumu adekvātuma līmeni un šo ienākumu pieejamību, juridisko garantiju un ziņošanas sistēmu, kā arī faktu, ka Eiropas Komisija ir atzinusi nepieciešamību pēc aktīvas sociālās politikas un jauniem pasākumiem nabadzības novēršanai visā Eiropas Savienībā.

1.2. Adekvāta minimālā ienākuma jomā ir nepieciešama uz tiesībām balstīta pieeja, kas tiktu nodrošināta visiem un tā, lai neviens nepaliktu bez ievēribas, lai kritēriji nebūtu pārmērīgi ierobežojoši un efektivitātes nodrošināšanas nolūkā būtu rūpīgi izsvērti.

1.3. Vērsties pret nabadzību un ienākumu nevienlīdzību ir svarīgi ne tikai sociālā taisnīguma, bet arī ekonomiskās izaugsmes atbalsta dēļ. Šajā kontekstā būtu jāņem vērā arī minimālā ienākuma sistēmas vispārēji stabilizējošā ietekme uz ekonomiku.

1.4. Dalībvalstu tiesībām definēt savu sociālo sistēmu principus, Eiropas Savienības un dalībvalstu savstarpēji papildinošai kompetencei un pilnīgai ES līguma instrumentu izmantošanai vajadzētu būt jebkuras ES darbības pamatprincipiem sociālās aizsardzības jomā.

1.5. Kvalitatīva un ilgtspējīga nodarbinātība ir labākais veids, kā izkļūt no nabadzības un sociālās atstumtības. Vienlaikus, ja tiek panākts, lai pēc iespējas vairāk cilvēku būtu ietverti iekļaujošā un kvalitatīvā darba tirgū, ir vieglāk finansēt sociālās aizsardzības sistēmas un tās kļūs finansālā ziņā ilgtspējīgākas.

1.6. Pašlaik daudzās dalībvalstīs minimālā ienākuma pabalstu līmeņa noteikšana nav balstīta uz stabilu metodiku un nav saistīta ar statistiski pamatotiem rādītājiem, kuri atspoguļotu optimālus un cilvēka cienīgus dzīves apstākļus. Pirmais solis ir šādas metodoloģijas izveide, dažādu ienākumu avotu un māsaimniecību konkrēto situāciju ievērošana.

1.7. EESK uzstāj, ka ir svarīgi minimālo ienākumu mainīt līdz ar inflāciju, it īpaši reizē ar dzīves dārdzības palielināšanos pārtikas un enerģijas cenu kāpuma rezultātā, un tas būtu jā dara regulāri ar pilsoniskas sabiedrības organizāciju, sociālo partneru un sociālās labklājības organizāciju atbalstu.

1.8. Lai būtu iespējams sasniegt šā ieteikuma mērķus, ir pastāvīgi jāuzrauga, kā tiek īstenota ienākumu atbalsta politika un tās sociālās aizsardzības politikas jomas, kuras nodrošina aktīvu iekļaušanu. Dalībvalstīm progresa ziņojumi būtu jā sagatavo, iesaistot attiecīgo pilsonisko sabiedrību, sociālās organizācijas un sociālos partnerus, jo, kā norādīts Padomes ieteikumā, to ziņojumi ir regulāri jāizskata Komisijas uzraudzības mehānismam.

2. Ievads

2.1. Lai gan nabadzības un sociālās atstumtības samazināšanas jomā Eiropas Savienībā kopš gadsimta sākuma ir gūti zināmi panākumi, 2021. gadā 95,4 miljonus cilvēku joprojām apdraudēja nabadzības risks.

2.2. Palielinās nabadzības risks cilvēkiem, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, nabadzība kļūst dziļāka un pastāvīgāka daudzās dalībvalstīs un sievietes ir apdraudētākas nekā vīrieši. ES ir noteikusi par mērķi līdz 2030. gadam nabadzības riskam pakļauto cilvēku skaitu samazināt vismaz par 15 miljoniem.

2.3. Ilgtermiņā demogrāfiskās pārmaiņas radīs būtiskas ekonomiskās sekas, jo darbaspēks samazināsies un strauji novecošie iedzīvotāji radīs papildspiedienu uz publisko finansējumu un minimālā ienākuma shēmu finansēšanu.

2.4. Pašreizējā kontekstā – laikā, kad Ukrainā notiek karš, kāpj enerģijas cenas un inflācija, – panākt politisku vienošanos Padomē ir vēl grūtāk. SVF lēš, ka 2022. gadā inflācija pasaulē būs pieaugusi par 8,8 % un 2023. gadā palielināsies par 6,5 %.

2.5. Vientuļie vecāki Eiropas Savienībā ir mazāk nekā 15 % no visām ģimenēm, bet viņu nabadzības un bezdarba risks ir daudz augstāks. Pat pilnas slodzes darbs nepasargā vientuļos vecākus no nabadzības riska. Mājsaimniecības, kurās ir divi pelnītāji, kas strādā pilnu darba slodzi un kuras parasti nabadzības risks neskar, tomēr var būt apdraudētas, ja tajās ir vairāk par diviem bērniem ⁽¹⁾.

2.6. Minimālo ienākumu pabalsti ir no resursiem atkarīgi pabalsti, kas tiek piešķirti galējā situācijā, vadoties pēc vajadzībām. Tie tiek piešķirti bezdarbniekiem, kuri ir spējīgi strādāt, līdz ar pietiekamiem stimuliem, kas veicina iekļaušanos vai atgriešanos darba tirgū. Valsts politikā parasti ir noteikta prasība izvērtēt pieejamos ienākumus un pārbaudīt personiskos līdzekļus. Minimālā ienākuma shēmas ir radītas valsts un tradīciju kontekstā un tās ir saistītas ar plašāku sociālās aizsardzības sistēmu katrā no dalībvalstīm.

2.7. Visumā starp labklājības valstīm pastāv ļoti lielas atšķirības minimālā ienākuma līmeņa un sastāva ziņā, un tas attiecas arī uz Eiropas Savienību. Kā norādīts Komisijas pētījumos, minimālā ienākuma atbalsta saņēmēju stāvoklis dažādu dalībvalstu darba tirgū ir atšķirīgs.

2.8. Pašlaik neviena no šīm valstīm nabadzības riska novēršanas nolūkā nenodrošina adekvātu ienākuma atbalstu ģimenēm, kurās neviens nestrādā, un 20 % bezdarbnieku nav tiesīgi saņemt nekādu atbalstu. Pastāv arī minimālā ienākuma atbalsta neizmantošanas problēma 30–50 % apmērā.

2.9. Ienākumu komponenti, kas jāņem vērā, analizējot minimālā ienākuma līmeni, ir algas, sociālās palīdzības pabalsti, bērnu pabalsti (visizplatītākais papildienākums), mājokļa, enerģijas un veselības pabalsti, citi pabalsti, piemēram, natūrā, un visi tie jāuzskaita pēc nodokļu nomaksas un sociālo iemaksu veikšanas.

2.10. Eiropas līmenī minimālā ienākuma saistībā ir veikti šādi pasākumi un ir pieejami šādi instrumenti:

— Padomes ieteikums 92/441/EK un ieteikums 2008/867/EK par tādu cilvēku aktīvu iekļaušanu, kuri ir atstumti no darba tirgus,

— Eiropas sociālo tiesību pīlāra 14. princips ⁽²⁾ un citi principi, piemēram, “aktīvs atbalsts nodarbinātībai”, “sociālā aizsardzība”, “piekļuve pamatpakalpojumiem”, “vispārīgā un profesionālā izglītība un mūžizglītība” un “vienādas iespējas”,

⁽¹⁾ Avots “Minimum income support for families with children in Europe and the US. Where do we stand?” (Minimālā ienākuma atbalsts ģimenēm ar bērniem Eiropā un ASV. Kāds ir pašreizējais stāvoklis?), autori Ive Marx, Elize Aerts, Zachary Parolin. Raksts publicēts 2022. maijā vietnē SocArXiv; “Children at risk of poverty or social exclusion” (Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības risks).

⁽²⁾ Ikvienam, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, ir tiesības uz pienācīgu minimālo ienākumu pabalstu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, un tiesības uz ērtu piekļuvi sociālā atbalsta precēm un pakalpojumiem. Personām darbspējīgā vecumā minimālo ienākumu pabalstu apvieno ar stimuliem reintegrēt personu darba tirgū.

- Eiropas pusgads, kas piedāvā satvaru politikas koordinācijas darbību pārraudzībai, balstoties uz Padomes Sociālās aizsardzības komitejas salīdzinošās vērtēšanas satvaru,
- Padomes 2020. gada secinājumi par minimālā ienākuma aizsardzības stiprināšanu Covid-19 pandēmijas laikā un pēc tās. Tajā dalībvalstis aicinātas pārskatīt valsts minimālā ienākuma shēmas⁽³⁾.
- Nodarbinātības pamatnostādnes 2022.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Nabadzībai piemīt daudzas dimensijas un tā izpaužas visās dzīves jomās. Nabadzība liecina par to, ka resursu pārdales un iespēju izlīdzināšanas sistēmas nepalīdz nodrošināt taisnīgu un vienlīdzīgu attieksmi. Minimālā ienākuma pabalsta shēma, lai gan vien ar to nepietiek, ir svarīgs priekšnoteikums cilvēka cienīgas dzīves nodrošināšanai un palīdz cilvēkiem stabili atbrīvoties no nabadzības. Nabadzība pārklājas ar citām sociālās netaisnības formām. Dzimumu un rasu nevienlīdzība pastiprina nabadzības risku, savukārt nabadzība palielina atstumtības un diskriminācijas risku, kas spilgti atklājas veselības, izglītības un apmācības jomā un finansiālās atkarības un vardarbības rādītājos.

3.2. EESK atzinīgi vērtē ieteikuma saturu, it īpaši realistisku un pietiekamu kritēriju ieviešanu attiecībā uz minimālo ienākumu pieejamību un līmeni, ieteikuma juridisko garantiju un ziņošanas sistēmu, kā arī faktu, ka Eiropas Komisija ir vēl skaidrāk atzinusi nepieciešamību pēc aktīvas sociālās politikas ES līmenī un pēc jauniem pasākumiem nabadzības novēršanai visā Eiropas Savienībā. Šis ieteikums ir solis uz priekšu Eiropas sociālo tiesību pīlāra 14. principa īstenošanā. Šis princips ir šāds: "Ikvienam, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, ir tiesības uz pienācīgu minimālo ienākumu pabalstu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos".

3.3. Apstākļos, kas ir izveidojušies pēc Krievijas nelikumīgā un barbariskā uzbrukuma Ukrainai, Padomei vienošanos panākt ir vēl sarežģītāk, jo strauji ir palielinājušās enerģijas cenas un strauji kāpj inflācija, kas skar mājsaimniecības, it īpaši tās, kuru ienākumi ir zemi. Laikā, kad plašā mērogā norisinās tādi procesi kā globalizācija, digitālā un zaļā pārkārtošanās, kā arī notiek demogrāfiskās pārmaiņas, Eiropas darba tirgu skar būtiskas pārmaiņas. Minimālo ienākumu sistēmām vajadzētu dot būtisku atbalstu un stimulus cilvēku (re)integrācijai darba tirgū.

3.4. Adevkāta minimālā ienākuma jomā ir nepieciešama uz tiesībām balstīta pieeja, kas tiktu nodrošināta visiem un tā, lai nevien nepaliktu bez ievēribas, lai kritēriji nebūtu pārmērīgi ierobežojoši, būtu balstīti uz pārredzamām un nediskriminējošām prasībām un efektivitātes nodrošināšanas nolūkā būtu rūpīgi izvērtēti. Iekļaujošai sabiedrībai būtu jā rūpējas par visiem sabiedrības sektoriem, un dalībvalstīm būtu jāievieš stabili uzraudzības mehānismi, kuru uzdevums būtu strādāt pie minimālā ienākuma un tā ieviešanas bez ilgākas kavēšanās.

3.5. Efektīvas minimālā ienākuma shēmas var palīdzēt nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu, cilvēka cienīgus dzīves apstākļus, saglabāt aktivitāti un iekļautību sabiedrībā, kā arī palīdzēt cilvēkus integrēt ilgtspējīgā un kvalitatīvā nodarbinātībā. EESK uzsver, ka minimālā ienākuma shēmas ir svarīgas arī pašnodarbinātajiem Eiropā, un viņiem vajadzētu būt tiesībām uz atbalstu un pabalstiem tieši tāpat kā citām sabiedrības grupām.

3.6. Vērsties pret nabadzību un ienākumu nevienlīdzību ir svarīgi ne tikai taisnīguma, bet arī ekonomiskās izaugsmes atbalsta dēļ. Kā norādīs ESAO 2021. gada ziņojumā⁽⁴⁾, optimāli izstrādāta nodokļu politika var veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi un uzlabot ienākumu un labklājības sadalījumu. Iekļaujošai izaugsmei šajos apstākļos vajadzētu būt vērstai uz izaugsmes peļņas taisnīgu sadalījumu, kā arī uz iekļautības veicināšanu darba tirgos. Šajā kontekstā būtu jāņem vērā arī minimālā ienākuma sistēmas vispārēji stabilizējošā ietekme uz ekonomiku.

3.7. Minimālā ienākuma shēmām vajadzētu būt daļai no valsts nabadzības apkarošanas stratēģijām, kuras efektīvi integrētu pasākumus, kas nodrošinātu taisnīgas algas un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību, piekļuvi kvalitatīviem pamatpakalpojumiem par pieejamām cenām, piekļuvi pamata sociālai apdrošināšanai un adekvātam ienākuma atbalstam, uz cilvēku vērstiem sociālajiem pakalpojumiem un aktīvu iekļaušanas politiku.

3.8. EESK uzsver Eiropas mēroga metodoloģijas mērķi, kas būtu jāpapildina ar Eiropas līmeņa analīzi. Tai būtu jāpalīdz dalībvalstīm definēt minimālā ienākuma adekvātumu ar tādu piemērotu metodi kā ES pieņemtais nabadzības riska rādītājs, kas noteikts 60 % līmenī no izlīdzinātajiem rīcībā esošajiem ienākumiem vai/un balstīts uz atsauces budžetu (kas ietver pārtiku, mājokli, ūdeni, elektroenerģiju, apsildi, telekomunikāciju, veselību, transportu, atpūtu un kultūru).

⁽³⁾ EESK minimālos ienākumus ir apspriedusi atzinumos: "Eiropas pamatdirektīva par ienākumu minimumu" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 190, 5.6.2019., 1. lpp.); "Pienācīgas minimālās algas visā Eiropā" (Eiropas Parlamenta / Padomes izpētes atzinuma pieprasījums) (europa.eu) – 1.6. un 3.3.7. punkts (OV C 429, 11.12.2020., 159. lpp.); "Minimālais ienākums un nabadzības rādītāji Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums) (europa.eu) (OV C 170, 5.6.2014., 23. lpp.).

⁽⁴⁾ ESAO (2021): Nodokļu un fiskālā politika pēc COVID-19 krīzes.

3.9. Kā norādīts Padomes politiskās vienošanās apsvērumos, kvalitatīva un ilgtspējīga nodarbinātība ir labākais veids, kā izkļūt no nabadzības un sociālās atstumtības. Ja darba tirgū būs vairāk cilvēku, sociālās aizsardzības sistēmām būs pieejams vairāk ilgtspējīga finansējuma, jo tās lielā mērā tiek finansētas no nodarbinātības nodokļiem.

3.10. Aizvadītajos gados dalībvalstis ir izstrādājušas un reformējušas savus sociālās drošības tīklus, ņemot vērā ierosinājumus, kas sniegti Padomes ieteikumā 92/441/EEK, taču ekonomikā, darba tirgos un visā Eiropas sabiedrībā notikušās pārmaiņas ir radījušas jaunas problēmas un asu nepieciešamību pilnveidot Eiropas ienākumu nevienlīdzības un nabadzības apkarošanas satvaru.

3.11. Dalībvalstu tiesībām definēt savu sociālo sistēmu principus, Eiropas Savienības un dalībvalstu savstarpēji papildinošai kompetencei un pilnīgai ES līguma instrumentu izmantošanai vajadzētu būt visu ES pasākumu darbības pamatprincipiem sociālās aizsardzības jomā. Ir svarīgi arī analizēt pastāvošās minimālā ienākuma shēmas saistībā ar visaptverošas sociālās aizsardzības pasākumiem dalībvalstīs. Tomēr ES līmenī ir samērā plašas iespējas atbalstīt dalībvalstu centienus.

3.12. Ienākumu nevienlīdzības apkarošanas nolūkā ir vajadzīgas konkrētas reformas, koordinēta politika, kā arī rūpīgi mērķēti pasākumi dalībvalstīs daudzās politikas jomās, tādās kā nodokļu un pabalstu sistēma, algu noteikšanas mehānismi, darba tirgus stimuli, izglītība un apmācība, iespēju vienlīdzība un visiem atvērta un finansiāli pieejamu pakalpojumu laba kvalitāte. Turklāt viens no galvenajiem visu pārdales sistēmu priekšnoteikumiem ir ilgtspējīga izaugsme, kas balstīta uz labi strādājošiem tirgiem un konkurētspējīgiem uzņēmumiem.

3.13. EESK piekrīt Komisijas dienestu secinājumam, ka konsultēšana darba jautājumos, individuāli darbības plāni un aktivizācijas pasākumu integrēšana minimālā ienākuma shēmā pozitīvi ietekmēs varbūtību, ka pāreja uz nodarbinātību būs izdevusies.

3.14. EESK uzsver Komisijas dienestu secinājums, ka uz lielu daļu minimālā ienākuma saņēmēju neattiecas aktīvas darba tirgus politikas pasākumi pat tad, ja viņi varētu būt spējīgi strādāt. Būtu jāpanāk taisnīgs vispārējais līdzsvars starp stimuliem un spēcīgāka ienākumu atbalsta saņemšanas nosacījumu sasaiste ar aktivizācijas pasākumiem, un uzmanība ir jāpievērš īpašām grupām, piemēram, jauniem pieaugušajiem ārpus darba tirgus vai tiem, kurus apdraud nabadzības vai sociālās atstumtības risks.

3.15. Eiropas Nabadzības novēršanas tīkls adekvātumu, pieklūstamību un sekmējošu raksturu ir atzinis par trim svarīgiem politikas izstrādes kritērijiem minimālā ienākuma shēmām:

- adekvātums nozīmē pietiekamību cilvēka cienīgai dzīvei,
- pieklūstamība ir vērsta uz piekļuves nodrošināšanu un pilnīgu to cilvēku aptvērumu, kuriem ir vajadzīgas minimālā ienākuma shēmas,
- atbalstošs raksturs nozīmē tādu izstrādes parametru izmantošanu, kas atbilst integrētai, uz cilvēku vērstai aktīvas iekļaušanas paradigmai.

3.16. Kā pareizi norādīts Padomes politiskās vienošanās tekstā, nesamērīgs administratīvais slogs, izpratnes trūkums vai bailes no stigmatizācijas vai diskriminācijas var būt par iemeslu tam, ka personas, kurām ir tiesības uz minimālā ienākuma atbalstu, to nepieprasa.

3.17. Sociālās ekonomikas uzņēmumi kopā ar maziem un vidējiem uzņēmumiem parasti ir ļoti svarīgi kā iesācēju līmeņa darbvieta nodrošinātāji. EESK atzinīgi vērtē Komisijas Sociālās ekonomikas rīcības plānu un mudina Komisiju izvērtēt, kuri ir labākie projekti konkrētā līmenī.

3.18. Īpaša uzmanība būtu jāveltī konkrētām grupām, piemēram, viena vecāka ģimenēm, migrantu ģimenēm, jauniešiem, cilvēkiem ar invaliditāti un romiem.

3.19. Daudzi pensionāri pašlaik ir atkarīgi no minimālā ienākuma, jo viņu pensijas ir pārāk zemas. Ja viņi nav spējīgi strādāt, šiem vecāka gadagājuma cilvēkiem nav iespējams atgriezties darba tirgū un gūt labākus ienākumus. Viņiem ir vajadzīgas pensiju sistēmas, kurām jānodrošina viņiem adekvātas pensijas, lai viņi vairs nebūtu atkarīgi no minimālā ienākuma atbalsta. Tā kā dalībvalstu demogrāfiskās tendences liecina, ka nākotnē pensionāru būs vēl vairāk, ir svarīgi, lai dalībvalstīm būtu tādas pensiju sistēmas, kas nodrošinātu adekvātas pensijas.

3.20. EESK ierosina, ka dalībvalstīm vismaz reizi gadā būtu jāizvērtē minimālā ienākuma līmenis, un tas būtu jāindeksē, ņemot vērā inflāciju vismaz uz gada bāzes un atkarībā no inflācijas līmeņa.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Minimālā ienākuma adekvātums

4.1.1. Pašlaik daudzās dalībvalstīs minimālā ienākuma pabalstu veidošana un līmeņa noteikšana nav balstīta uz stabilu metodiku un nav saistīta ar statistiski pamatotiem rādītājiem. Pirmais solis ir šādas metodoloģijas izveide, dažādu ienākumu avotu un mājsaimniecību konkrēto situāciju ievērošana.

4.1.2. Minimālā ienākuma līmeņa saistībā EESK konstatē, ka ieteikumā šā minimuma definēšanai ir piedāvātas dažādas metodes: atsaukšanās uz valsts nabadzības riska sliekšni, nepieciešamo preču un pakalpojumu monetārās vērtības aprēķināšana, ievērojot valstī noteiktās definīcijas, vai atsauce uz citiem valstī ieviestiem tiesību aktiem vai praksi. Tas nozīmē, ka varētu tikt apsvērtas arī sistēmas ar atsaucēm budžetiem. Šīs sistēmas ir balstītas uz valsts līmenī noteiktiem preču un pakalpojumu groziem, kas atspoguļo dzīves dārdzību attiecīgajā dalībvalstī vai reģionā un var palīdzēt veikt pietiekamības novērtējumu.

4.1.3. EESK uzstāj, ka ir svarīgi minimālo ienākumu mainīt līdz ar inflāciju, it īpaši reizē ar dzīves dārdzības palielināšanos pārtikas un enerģijas cenu kāpuma rezultātā, un tas būtu jādarā regulāri. No šāda viedokļa ikgadējā pārskatīšana dalībvalsts līmenī ir skaidrs ieteikums.

4.1.4. Preču un pakalpojumu grozu atsaucis budžets ir jāveido dalībvalsts līmenī, un koordinācijai ir jānotiek Eiropas līmenī. Tas palīdzēs dalībvalstīm nodrošināt minimālā ienākuma shēmu adekvātumu. Preču un pakalpojumu grozā ir jābūt ietvertam mājoklim, ūdensapgādei, enerģijai, telesakariem, pārtikai, veselības aprūpei, transportam, kultūrai un izklaidei, kā arī citām vajadzībām. Mehānismi, kas dod iespēju precīzi un ātri indeksēt reālās cenas ir svarīgi atbilstības nodrošināšanai, it īpaši tādas krīzes laikā, kas ietekmē dzīves dārdzību.

4.1.5. Minimālā ienākuma piemaksas nebūtu jāizmanto kā līdzeklis zemo algu subsidēšanai. Ja strādājošo nabadzības novēršanai ir paredzēts izmantot papildu finansējuma risinājumus, tiem vajadzētu būt laikā ierobežotiem un papildu pasākumiem. Ņemot vērā darba veidu daudzveidību un lai nodrošinātu kvalitatīvu nodarbinātību un pienācīgus dzīves apstākļus, būtu jāveicina un jāatbalsta aktīva darba tirgus politika un adekvāta darba algu politika kopā ar atbalstošu sociālo nodrošinājuma un nodokļu sistēmu. Cilvēkiem, kuriem nav iespēju pastāvīgi vai pilnīgi tikt nodarbinātiem tā, lai dzīvotu cilvēka cienīgos dzīves apstākļos, būtu jānodrošina izturīgs drošības tīkls tik ilgi, cik ilgi viņiem tas vajadzīgs.

4.1.6. EESK atzinīgi vērtē lēmumu, ka, piemēram, invaliditātes pabalsts netiks uzskatīts par iztikas līdzekļu daļu, pārbaudot, vai cilvēkam ir tiesības uz minimālā ienākuma pabalstu, jo šāda veida pabalsti ir paredzēti īpašu vajadzību radītu izmaksu segšanai. Tas liecina, ka mēs esam ļoti iejūtiģi pret tiem mūsu sabiedrības locekļiem, kuriem palīdzība tiešām ir vajadzīga.

4.1.7. Īpaša uzmanība ir jāvelti mazaizsargātām ģimenēm un vientuļajiem vecākiem, kas pārsvarā ir sievietes, jo viņām īpaši svarīga ir bērnu pabalstu un pieejamu bērnu aprūpes un citu aprūpes pakalpojumu papildinošā loma.

4.1.8. Adekvāta minimālā alga, kas noteikta tiesību aktos vai darba koplīguma slēgšanas sarunās, ir vērtīgs nabadzības novēršanas instruments. Direktīvas par adekvātu minimālo algu īstenošana palīdzēs novērst nabadzības risku, kas skar ievērojamu darbaspēka daļu, īpaši strādājošos, kuri nav precējušies un strādā pilnu slodzi, kā arī mājsaimniecības, kurās ir divi peļņas avoti. Sociālie partneri būtu jāmudina to realizēt ar darba koplīgumu palīdzību. Pēc direktīvas īstenošanas minimālo algu attiecīgā gadījumā varētu izmantot arī kā atsauci minimālajiem ienākumiem, ja vien minimālais ienākums atbilst nabadzības līmenim.

4.1.9. EESK skatījumā minimālā ienākuma shēmās būtu jāietver gan pakalpojumi naudā, gan natūrā tām personām, kuras nevar strādāt vai tām, kurām ir gandrīz neiespējami strādāt.

4.1.10. Strādājošo pabalsti var būt nozīmīgi nestrādājošo cilvēku iesaistīšanai darba tirgū⁽⁵⁾.

4.1.11. Eiropadome ir noteikusi mērķi līdz 2030. gadam samazināt nabadzības riska un sociālās atstumtības apdraudēto cilvēku skaitu par 15 miljoniem, kas neliecina par īpaši lielu apņēmību. Bet šis mērķis ir jāuzskata par minimālo, ņemot vērā, ka adekvātuma ziņā dažas valstis ir pat zem 20 % līmeņa un tām šā mērķa sasniegšanai būs nepieciešams diezgan ilgs laiks. Komisija ir norādījusi, ka ieteikumā ar ienākuma atbalsta adekvātumu saistīto noteikumu pakāpeniskai piemērošanai ir paredzēts zināms laika posms. Citi uzdevumi, piemēram, aptvērums un izmantošanas apmērs, varētu tikt īstenoti īsākā termiņā.

4.2. Aptvērums, atbalsttiesīgums un izmantošanas apmērs

4.2.1. Pašlaik vidēji 20 % bezdarbnieku nav tiesīgi uz minimālā ienākuma atbalsta shēmu. Tā cēloņi ir nosacījumi, kas saistīti ar minimālo vecumu, atbalsttiesīgumu, uzturēšanās ilgumu valstī, adreses neesamību bezpajumtniekiem, ģimenes sastāva jautājumiem u. c. Šīs aptvēruma problēmas būtu jārisina dalībvalstīm. Problemātiska ir arī aptvēruma nepārtrauktība dažādos dzīves un aktivitātes posmos. Jebkurā gadījumā dalībvalstis ir jāievieš pārredzami un nediskriminējoši piekļuves kritēriji.

4.2.2. Atbildība par neizmantošanu lielā mērā gulstas uz administrāciju; šī situācija ir netaisnīga un ir jānovērš. Vērojams, ka dalībvalstīs minimālā ienākuma atbalsts netiek izmantots 30–50 % apmērā. Šie rādītāji ir ļoti augsti un amplitūda ir ļoti plaša. Dalībvalstis būtu jā mudina apkopot informāciju par neizmantošanu un par šo augsto rādītāju cēloņiem. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka Padomes politiskās vienošanās uzmanības centrā ir minimālā ienākuma atbalsta pilnīgas izmantošanas veicināšana ar tādiem pasākumiem kā administratīvā sloga mazināšana, lietotājiem draudzīgas informācijas nodrošināšana, stigmatizācijas apkarošanas pasākumu veikšana un proaktīva rīcība, domājot par tiem cilvēkiem, kuriem nav pietiekamu resursu.

4.2.3. Ir skaidri jāgarantē piekļuve minimālajiem ienākumiem jauniešiem vecumā no 18 gadiem un migrantiem. Tā kā minimālais ienākums ir no iemaksām neatkarīgs pabalsts, būtu jāizvairās no neskaidra formulējuma par to, kas ir pietiekams uzturēšanās ilgums.

4.2.4. Ir vajadzīgi sadalīti ES līmeņa kvantitatīvie un kvalitatīvie rādītāji, lai veidotu priekšstatu par pašreizējo minimālā ienākuma atbalsta shēmu aptvērumu. Īpaša uzmanība būtu jāveltī izmantošanas līmenim un shēmu efektivitātei, īpaši marginalizētajās grupās, tostarp romu, bēgļu un bezpajumtnieku vidū.

4.3. Piekļuve darba tirgum

4.3.1. Minimālā ienākuma sistēmām vajadzētu būt izstrādātām ar spēcīgiem aktivizācijas pasākumiem tiem cilvēkiem, kas ir spējīgi strādāt, un ievērojot pagaidu palīdzības prioritāšu politiku. Jebkurā gadījumā ienākumiem no darba nevajadzētu nesamērīgi samazināt sociālos atbalstus, un būtu jāizvairās no stimulu slazda.

4.3.2. Dalība sabiedriskā darba programmās un sociālās ekonomikas sektora iespējas būtu jāizstrādā līdz galam, domājot it īpaši par neaizsargātajām sabiedrības grupām.

4.3.3. Lai ilgstošie bezdarbnieki un ekonomiski neaktīvi cilvēki varētu ieiet darba tirgū, īpaši svarīgs ir mērķēts atbalsts. Strādājošo pabalsti kopā ar strukturāliem pasākumiem, kuru mērķis ir veicināt neaizsargāto grupu iekļaušanu, var atvieglot viņu ienākšanu darba tirgū, taču tiem vajadzētu būt īslaicīgiem.

4.3.4. Dalība programmās, kas vērstas uz aktivitātes palielināšanu, ir atkarīga no tādu piemērotu pasākumu esamības kā izglītības un apmācības, kā arī mūžizglītības programmas, kuras papildinātu tādi pakalpojumi kā konsultācijas, izaugsmes vadība un palīdzība darba meklēšanā. Efektīvu pasākumu izstrādei ir nepieciešama dalībvalstu spēcīga iesaiste aktīvas darba tirgus politikas veidošanā sadarbībā ar tādām ieinteresētajām personām kā sociālie partneri. Pārvaldes iestādes un to darbinieki ir jā sagatavo šā sarežģītā uzdevuma veikšanai, un ir jāizmanto ekspertu un zinātnieku rīcībā esošās zināšanas. Sistemātiski ir jāņem vērā bezdarbnieku individuālā kvalifikācija, potenciāls, prasmes un karjeras plāns.

⁽⁵⁾ Strādājošo pabalstu loma darba tirgū ir aprakstīta 3.4.3.punktā atzinumā SOC/737 "Dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnes" (OV C 486, 21.12.2022., 161. lpp.).

4.4. **Pieklūve pamatpakalpojumiem**

4.4.1. Ieteikumā ir apstiprināta vajadzība nodrošināt efektīvu pieklūvi kvalitatīviem pamatpakalpojumiem (ūdenim, sanitārijai, enerģijai, transportam, finanšu pakalpojumiem un digitālajai komunikācijai) par pieejamām cenām kā noteikts Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. principā. Digitalizācija būtu jānosaka par jaunu sociālo faktoru, no kuras ir atkarīga pieklūve pamatpakalpojumiem, un būtu jā rūpējas par digitālās plaisas pārvarēšanu.

4.5. **Pārvaldība**

4.5.1. EESK uzsver nepieciešamību panākt, lai sociālās drošības tīklu pārvaldība visos līmeņos kļūtu efektīvāka. Īpaša uzmanība būtu jāveltī spēcīgai horizontālai un vertikālai koordinācijai starp dažādām ieinteresētajām personām. Ieinteresēto personu lomas un atbildība būtu skaidri jādefinē, bet jāizvairās no stingru robežu vilkšanas.

4.5.2. Minimālā ienākuma atbalsta shēmu īstenošanā būtu jāiesaista visas attiecīgās ieinteresētās personas, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijas (konkrēti tās, kuras strādā ar cilvēkiem, kurus skar nabadzība), sociālo pakalpojumu sniedzējus un visu dalībvalstu ieinteresētās personas. Ar ieinteresētajām personām būtu jāapspriežas saistībā ar pašreizējo uzraudzības un novērtēšanas sistēmu izstrādi.

4.6. **Uzraudzība**

4.6.1. Kā liecina Padomes politiskā vienošanās, pastāvīga uzraudzība attiecībā uz to, kā tiek īstenota ienākumu atbalsta politika un saistīto darba tirgus aktivizācijas pasākumu ieviešana, pieklūve pakalpojumiem, kā arī papildus veiktā regulārā izvērtēšana ir nepieciešama, lai sasniegtu šā ieteikuma mērķus visefektīvākajā veidā. Progresu ziņojumi dalībvalstīm būtu jā sagatavo, jāpildina iesaistot pilsonisko sabiedrību, sociālās organizācijas un sociālos partnerus, jo to ziņojumi ir regulāri jāizskata Komisijas uzraudzības mehānismam. EESK nav, kā ieteikuma projektā minēts, viena no daudzām ES līmeņa ieinteresētajām personām, bet gan viena no galvenajām Līgumā paredzētā uzraudzības procesa īstenošanā.

4.6.2. Minimālā ienākuma atbalsta shēmā būtu jāiekļauj garantijas, kas nodrošinātu reālo vai iespējamo pabalstu saņēmēju nediskrimināciju, kā arī mehānismi, kas garantētu mazaizsargāto grupu pieklūvi. Visām dalībvalstīm būtu jāizveido iekšējas struktūrvienības, kas uzraudzītu visu iesaistīto personu datu aizsardzību un pamattiesību ievērošanu.

4.6.3. Īstenojot šo procesu, ir svarīgi balstīties uz ES līmenī pastāvošo informāciju un veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai katra no dalībvalstīm būtu labākās pozīcijās un varētu uzlabot to, kā darbojas valsts ienākuma shēmas. Tas ietver nepieciešamību organizēt valstu prakses apmaiņu, tematiskus seminārus un pasākumus. Šajā saistībā un panākumu pārraudzības nolūkā EESK atzinīgi vērtē ierosinātās iestāžu darbības, piemēram, starp Komisiju un dalībvalstīm pastāvošās sadarbības stiprināšanu Sociālās aizsardzības komitejā, Nodarbinātības komitejā un valstu nodarbinātības dienestu tīklā. Tomēr ir jāatrod veidi, kā pārvarēt šķēršļus un grūtības, kuras radījuši datu aizsardzības tiesību akti, kas var nevajadzīgi apgrūtināt iestāžu raitu sadarbību.

4.6.4. Dalībvalstu uzraudzības posmi ir ļoti svarīgi, it īpaši attiecībā uz tām valstīm, kuras vēl ir tālu no mērķu sasniegšanas. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai būtu skaidrība par to, kas jā dara tālāk, un ka šajā nolūkā ir jāizmanto Eiropas pusgads un citi instrumenti, kas dod iespēju sekot līdzi tam, kādi ir dalībvalstu panākumi.

Briselē, 2023. gada 22. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG